

УДК 341.4

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.44>**Вадим Попко,***канд. юрид. наук, доцент,**доцент кафедри порівняльного і європейського права**Інституту міжнародних відносин**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СУСПІЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА РОЛЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У статті розглядаються суспільні передумови, які склалися наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у світі та привели до змін у розвитку міжнародного права й формування транснаціонального кримінального права. Транснаціональне кримінальне право розглядається як підгалузь міжнародного кримінального права, що сформувалася під впливом зростання міжнародної злочинності, різновидом якої є транснаціональна організована злочинність. Серед основних чинників, що сприяли виникненню й розвитку цих явищ, – геополітичні зміни, глобалізація, транснаціональна організована злочинність, зростання ролі міжнародного права в міжнародному правопорядку та інші.

Глобалізація як світова тенденція новітнього часу має як позитивний вплив на розвиток національного й міжнародного права, так і негативний. Одним із найбільш серйозних негативних наслідків глобалізації є зростання злочинності у світі, а також виникнення нових, більш небезпечних форм злочинності, яка не обмежується національними кордонами й набуває транснаціонального характеру. Вплив глобалізації на цей процес відбувається не прямо, а опосередковано, через економічні, політичні й інші чинники зростання злочинності. Транснаціональна організована злочинність – це виклик, відповідь на який може бути дана тільки спільними зусиллями всіх суб'єктів міжнародного права. Протидія транснаціональній злочинності є важливим аспектом у житті кожної держави й усього світу загалом, а розробка концепції протидії транснаціональній злочинності є необхідним елементом розвитку кримінальної політики в сучасних умовах світової нестабільності. Визнання міжнародної і національної злочинності як однієї із загроз стабільності світового життя передбачає розробку й регламентацію державами в національному праві єдиних принципів правової політики, а також об'єднання зусиль зі створення юридичних інструментів, що сприяють уніфікації міжнародного й національних механізмів протидії злочинності.

Важливу роль у протидії транснаціональній організованій злочинності відіграє ООН, у рамках якої проводиться постійна робота Генеральної Асамблеї, конгресів, форумів, конференцій тощо, спрямована на вивчення й дослідження всіх можливих видів взаємозв'язку між злочинністю і деякими аспектами розвитку.

Автор звертає увагу на такі злочини, як тероризм, торгівля людьми, дитяча проституція, міжнародний наркобізнес, корупція, що викликають у наш час найбільшу тривогу.

Ключові слова: транснаціональне кримінальне право, глобалізація, транснаціональна організована злочинність, Організація Об'єднаних Націй, конвенції, конгреси.

Постановка проблеми. У наш час світова спільнота стикнулася із серйозною проблемою розвитку міжнародної, і зокрема транснаціональної, злочинності. Це безпрецедентне за історичними мірками зростання терористичної загрози; загострення політичних, релігійних і міжетнічних конфліктів, під час яких відбуваються масові й грубі порушення прав людини; інтернаціоналізація організованої злочинності у сфері поширення наркотиків, торгівлі людьми, контрабанди зброєю, яка супроводжується корупцією й

легалізацією злочинних доходів тощо. Ситуація, що склалася, вимагає від держав переосмислення окремих напрямів співробітництва з метою напрацювання нових методів протидії міжнародній злочинності. Одночасно з практичною реалізацією такої співпраці стали затребуваними й наукові дослідження в різних напрямках. У доктрині міжнародного права такими напрямками вважаються розробка концепції транснаціонального кримінального права; питання кримінальної юрисдикції держав та міжнародної кримінальної

юрисдикції; кримінального переслідування осіб, що скоїли транснаціональні злочини; криміналізація транснаціональних діянь; проблеми взаємної допомоги й співробітництва держав тощо. У ХХІ ст. глобальні виклики міжнародній безпеці й розвитку вимагають комплексної відповіді з боку міжнародної спільноти, вибудовування системи зв'язків і взаємодій як держав, так і недержавних утворень для консолідації світової спільноти з метою ефективного вирішення глобальних проблем сучасного світу.

Метою статті є вивчення суспільних передумов, що сприяли виникненню й розвитку транснаціонального кримінального права як складової частини міжнародного кримінального права.

Аналіз останніх досліджень. Формування транснаціонального кримінального права вимагає аналізу цього явища. Теоретичною й методологічною основою дослідження суспільних передумов його виникнення стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема Д. Анцилотті, М. Баймуратова, М. Бассіоуні, П. Біленчука, І. Блищенко, А. Боссарда, М. Буроменського, В. Буткевича, М. Вербенського, Г. Верле, М. Гнатовського, А. Дмитрієва, Н. Зелінської, Л. Іногамової-Хегай, А. Кассезе, О. Кибальника, О. Козаченка, М. Костенка, І. Лукашука, А. Наумова, В. Панова, В. Пелла, Т. Сирод, Ю. Трунцевського, Дж. Шварценберґера, Ю. Шемшученка та інших. У працях фахівців із кримінального права та криминологів вивчається феномен транснаціональної злочинності, концепція транснаціонального злочину, його ознаки та види, питання криміналізації транснаціональних злочинів та юрисдикція, структура організованої злочинності, окремі складники механізму функціонування злочинних угруповань, питання кримінального переслідування та видачі, узагальнюється міжнародний досвід співробітництва в боротьбі з цим видом злочинності тощо. Вченими (М. Бассіоуні, М. Бранік, Н. Бойстер, Г. Верле, М. Ветнцель, П. Галлі-Харт, Г. Гриффт, Г. Джилберт, М. Костенко, І. Лукашук, В. Маляренко, Е. Мюллер-Рапар, А. Наумов, В. Панов, Д. Понсе, Ю. Решетов, К. Родіонов, Ж. Рони, Н. Сафаров, Д. Спинелліс, М. Таганцев, В. Тертишник, У. Шабас) відзначається безпрецедентне зростання міжнародної злочинності, особливо наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., та обґрунтовується необхідність удосконалення міжнародно-правових актів і національного законодавства в цій сфері. У правовій літературі велика увага приділяється передумовам і причинам таких злочинів, як тероризм, геноцид, агресія, воєн-

ні злочини, корупція, відмивання коштів, піратство тощо. Особливо актуальними стали дослідження глобалізації як світового явища у вітчизняній та зарубіжній літературі у працях К. Гаджієва («Введение в геополитику»), Н. Зелінської («Міжнародне кримінальне право в умовах глобалізації злочинності»), І. Лукашука («Глобалізація, держава, право, ХХІ ст.»), В. Лунеева («Злочинність ХХ ст.»), Є. Примакова («Світ після 11 вересня»), А. Уткіна («Глобалізація: процес і усвідомлення»), Т. Фрідмена («LEXUS і олива. Розуміючи глобалізацію»), Д. Хелла, Е. Макґрю, Д. Гольдבלата та Дж. Ператона («Глобальні трансформації»), редакторів німецького журналу «Шпігель» Г.-П. Мартіна і Х. Шумана («Западня глобалізація. Атака на процвітання і демократію»). Поява нових злочинів міжнародного характеру й безпрецедентне зростання злочинності вимагають аналізу та з'ясування суспільних передумов, зокрема глобалізації, їх виникнення з метою удосконалення міжнародно-правового регулювання в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна протидія злочинності стала однією з найактуальніших проблем сучасності й входить до порядку денного міжнародної безпеки. У Доповіді Групи високого рівня із загроз, викликів і змін, створеної за дорученням Генерального Секретаря ООН, «Більш безпечний світ: наша спільна відповідальність» зазначені шість блоків загроз, якими світ повинен займатися у наступні десятиліття. Кожен із цих блоків пов'язаний із міжнародною злочинністю, а три з них – «геноцид та інші масові звірства», «тероризм», «транснаціональна організована злочинність» – є її безпосередніми проявами. «Напади, скоєні 11 вересня 2001 р., показали, що держави, а також установи, які забезпечують колективну безпеку, відстали від змін у характері загроз <...> Нова загроза – транснаціональна організована злочинність – підриває верховенство права всередині держави та на міжнародній арені. Нам ще потрібно повною мірою усвідомити значимість цих змін, але вони є передвісниками принципово нового положення щодо безпеки, коли унікальні можливості для співпраці існують із безпрецедентними можливостями руйнування», – йдеться у Доповіді [3, с. 60]. Поширення транснаціональної організованої злочинності підвищує ризики з боку інших загроз безпеки, тоді як здатність держави протистояти цим загрозам послаблена корупцією. Тому транснаціональна злочинність – пряма загроза для безпеки і держави, і людини.

Необхідність реагування міжнародної спільнотиназлочинниміжнародногохарактеру

(транснаціональні злочини) має наслідком формування транснаціонального кримінального права, теоретичним підґрунтям якого є *доктрина міжнародного кримінального права* як галузі міжнародного публічного права та міжнародного правопорядку на основі верховенства права. Вчення про верховенство міжнародного права «покликане захищати універсальні цінності сучасного глобалізованого світу, найбільш важливими серед яких є права людини та громадянина» [4, с. 170].

Міжнародне кримінальне право є комплексною галуззю міжнародного права, у системі якого виділяють правові норми, що мають як міжнародно-правове, так і національно-правове походження, і можуть бути за предметом правового регулювання об'єднані в підгалузь – *транснаціональне кримінальне право*. Характеризуючи транснаціональне кримінальне право, професор Н. Зелінська зазначає: «Транснаціональне кримінальне право охоплює всю сферу міжнародного публічного права, що має відношення до міжнародного співробітництва у протидії злочинності, за винятком тих її аспектів, які стосуються міжнародного кримінального права *stricto sensu*. Таким чином, міжнародне кримінальне право як галузь публічного міжнародного права складається із **міжнародного кримінального права *stricto sensu***, яке регламентує підстави і порядок притягнення індивіда до міжнародної кримінальної відповідальності судами, що володіють міжнародною кримінальною юрисдикцією, і **транснаціонального кримінального права**, що не виходить за межі національних юрисдикцій. Метою транснаціонального кримінального права як підгалузі міжнародного кримінального права є кооперація і координація функціонування національних кримінально-правових систем, тобто їх інтернаціоналізація» [8, с. 201-202]. Схожу позицію висловлюють М. Гнатовський та З. Тропін, які пишуть, що «до міжнародного кримінального права *lato sensu* доцільно включати традиційні для міжнародного права та практики *міжнародні аспекти кримінального права*, зокрема взаємну правову допомогу, міжнародні процедури та механізми боротьби зі злочинністю, договірні режими, спрямовані на криміналізацію в національному праві певних діянь (конвенційних або транснаціональних злочинів чи, за традиційною термінологією вітчизняної науки міжнародного права, злочинів міжнародного характеру) тощо». Саме ці норми останнім часом все частіше позначають як «транснаціональне кримінальне право» [16, с. 292-293]. У зарубіжній правовій літературі поняття «транснаціональне кримі-

нальне право» також має широке застосування (Н. Бойстер, А. Боссард) [20, 21].

Серед багатьох чинників основними факторами, що сприяли формуванню транснаціонального кримінального права, виділимо розвиток суспільних відносин та зміни в структурі міжнародного права. У другій половині XX відбулися зміни на політичній мапі світу, що спричинили трансформацію світової економічної системи й загострили економічні проблеми, особливо залежність слабозрозвитих держав від лідерів економічного розвитку. Глобалізація розвитку сучасного світу стала найбільш значимою характеристикою, а сучасним фактором небезпеки стало формування «антигромадянського суспільства», всередині якого «трансформуються два інститути – організована злочинність і тероризм» [7, с. 316-317].

Глобалізація як явище світового характеру проявила себе вже у XX ст., але повний розмах отримала у XXI і характеризується тим, що, з одного боку, глобалізація – це позитивний загальносвітовий процес, що взаємопов'язує національні соціально-економічні утворення в єдину світову економічну й суспільну систему. Як наголошує І. Лукашук, «основна роль у розвитку глобалізації належить соціально-економічним процесам» й охоплює «всі сфери життя суспільства и держави – як матеріальної, так і духовної» [12, с. 1]. Головним завданням у Декларації тисячоліття, ухваленій ООН 8 вересня 2000 р., визначається забезпечення універсального і позитивного впливу глобалізації на всі країни і народи [1]. З іншого боку, глобалізація породжує численні проблеми, серед яких: завдання забезпечення миру й безпеки людства; подолання небезпеки поширення ядерної, біологічної і хімічної зброї, вірусів тощо; збереження навколишнього середовища; глобальні проблеми, пов'язані з охороною здоров'я, культурою, наукою, засобами зв'язку тощо. Крім того, серед наявних, пише І. Лукашук, «виникають нові глобальні проблеми: організована транснаціональна злочинність, включаючи корупцію й різні види високотехнічного тероризму» [12, с. 7]. Особливе значення в структурі негативних наслідків мають «криміногенні й інші кримінологічно значимі наслідки глобалізації» [15, с. 119]. Товари, капітали, наркотики, зброя, знання та люди стали легко перетинати кордони. Транснаціональні мережі проникли майже в усі сфери людської діяльності [6, с. 89]. Як зазначалось на Одинадцятому конгресі ООН із попередження злочинності та поводження з правопорушниками (Бангкок, Таїланд, 2005), глобалізація і розвиток технологій принесли

суспільству численні блага, проте вони відкрили також нові можливості для здійснення злочинів та для злочинців [11, с. 37-46].

Однак, як застерігає Н. Бойстер, слід бути обережним у прямій детермінованості таких складних явищ, як глобалізація і транснаціональна злочинність, адже «з розвитком ринкового контролю правового аспекту економіки та відмовою від державного контролю злочинцям стало простіше перевозити товари, людей та гроші». Левицький вважає «темною стороною глобалізації» той факт, що транснаціональні злочинці швидше зреагували на можливість експлуатувати ці нові ринкові можливості, аніж держави встигли вжити заходів попередження злочинів. Однак без достатніх доказів варто бути обережними з тим, щоб звинувачувати глобалізацію в розвитку транснаціональної злочинності» [19, с. 6]. Об'єктивне начало, що лежить в основі глобалізації, з одного боку, і можливість управління даним процесом – з іншого, вказують на необхідність установлення ефективних засобів і способів здобуття з нього максимальних переваг і попередження негативних наслідків. Як стверджує І. Лукашук, глобалізований світ вимагає більш високої організації світової системи [13, с. 115], і важливу роль у рішенні цього завдання покликане відіграти право. Тому слід погодитися з Є. Лук'яною в тому, що «в сучасних умовах перед правом постає ще одне важливе завдання – проблема управління глобалізацією, гармонізації її процесів. Право виступає в якості інструмента глобалізації і одночасно засобу управління її процесами. Зазначені обставини зумовлюють глибокі зміни як внутрішньодержавного, так і міжнародного права, включаючи характер їх взаємодії» [14, с. 85]. Як зазначає В. Лунесв, «глобалізація (транснаціоналізація) злочинності хоча й детермінована глобалізаційними процесами в економіці й інших сферах людської діяльності, але проявилась набагато раніше та йде набагато скоріше, оскільки злочинцям не потрібно створення міжнародно-правових умов, їм досить реальних можливостей. Заснування Міжнародної організації кримінальної поліції (МОУП/Інтерпол) у 1923 р. було у цьому відношенні перспективним міжнародним рішенням, що констатувало вихід злочинності за національні кордони і прогнозувало появу ще більш небезпечної міжнародної злочинності. Його створення випереджало появу масової транснаціональної злочинності, але не запобігло їй» [15, с. 139]. Слід зазначити, що в умовах глобалізації суттєво активізуються процеси зближення міжнародних та внутрішньодержавних проблем, зміни їх пріо-

ритетів, виникають нові аспекти взаємодії міжнародного права та національного, «під питання ставиться класичний феномен державності та її основний критерій та ознака – державний суверенітет» [5, с. 10].

Факти говорять про розширення сфери діяльності організованої злочинності як у географічному, так і в галузевому відношенні. У результаті цього транснаціональна злочинність, орієнтована на конкретну діяльність, поступово набуває характеру трансконтинентальної і багатопрофільної злочинності: сучасні злочинні організації займаються контрабандою усього, що дає прибуток, починаючи з наркотиків, культурних цінностей, ядерних матеріалів і зброї та закінчуючи людьми. Тісне змикання криміналу з економічними структурами, що створює за допомогою корупції систему захисту від державного й суспільного контролю, – одна з найнебезпечніших характеристик організованої злочинності.

Найбільшу тривогу викликають такі види міжнародної злочинності, як тероризм, торгівля людьми, дитяча проституція, міжнародний наркобізнес, корупція. Глобального значення набуває необхідність співробітництва всіх суб'єктів міжнародного права у протидії міжнародному тероризму, який небезпідставно називають однією з глобальних проблем сучасності. «Тероризм продовжує залишатися однією з найбільш серйозних загроз миру і безпеки, від якої не застрахована ні одна держава, й стрімко адаптується до сучасних реалій, набуває нових вимірів гостроти» [18, с. 76].

Глобалізаційні процеси створюють великі можливості для транснаціоналізації організованої злочинності й роблять розширення співробітництва держав та міжнародних організацій у цій сфері неминучим. Як слушно зазначає Н. Зелінська, «міжнародна злочинність – це глобальна проблема, яка зумовлює необхідність глобальної реакції» [17, с. 7].

Основним органом розроблення стратегії протидії транснаціональній злочинності є Організація Об'єднаних Націй. У рамках ООН склався комплекс багатосторонніх міжнародних універсальних конвенцій, кожна з яких спрямована на співробітництво держав щодо конкретного транснаціонального злочину. Крім того, численні міжнародні договори містять положення про співробітництво у сфері боротьби з тим чи іншим видом міжнародної злочинності. Важливим кроком у боротьбі зі злочинністю стало підписання Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, що відбулося 15 листопада 2000 р. в м. Палермо

(Італія) [2], ухваленням якої підкреслено, що на початку XXI ст. саме транснаціональна організована злочинність фактично стала реальною загрозою для безпеки всього людства як за своїми масштабами, так і за руйнівним впливом.

Конвенція ООН 2000 р. (Палермська конвенція) застосовується щодо злочинів транснаціонального характеру, здійснених за участю організованої злочинної групи. Організована злочинність розуміється через призму характеристики організованих кримінальних груп та серйозність злочинів, що ними здійснюються. Конвенція визначає організовану злочинну групу як «структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову або іншу матеріальну вигоду» (ст. 2). Транснаціональний характер злочину може виявлятися у низці варіацій (ст. 3 п. 2), якщо «а) він вчинений у більш ніж одній державі; б) він вчинений в одній державі, але істотною частиною його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі; с) він вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі; або d) він вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі» (ст. 3 п. 2).

У Конвенції не дається визначення організованої злочинності (транснаціональної організованої злочинності), цей термін не згадується у тексті, проте відображені такі характеристики транснаціональної організованої злочинності, як її транснаціональність, склад злочинних груп і тривалий характер їхньої діяльності. До протизаконних дій належать: участь в організованій злочинній групі (ст. 5), відмивання доходів від злочинів (ст. 6), корупція (ст. 8), перешкоджання здійсненню правосуддя (ст. 23). Додаткові протоколи до Конвенції більш детально розкривають кримінальний характер торгівлі людьми, незаконної міграції, незаконного обігу вогнепальної зброї.

Конвенція містить статті, що регулюють питання екстрадиції, взаємної правової допомоги, співробітництва між правоохоронними органами, обмін інформацією, а також попередження транснаціональної організованої злочинності (ст. 31). Останнє положення передбачає прийняття належних законодавчих, адміністративних й інших заходів з метою захисту національних ринків від

проникнення транснаціональних злочинних груп (наприклад, засуджені за злочини позбавляються права займати посади керівників юридичних осіб, створюється спеціальний національний реєстр таких осіб; вводиться механізм контролю над процедурами торгів, видачі субсидій і ліцензій тощо).

Окрім цієї важливої нормотворчої діяльності з ухвалення конвенції, у рамках Організації Об'єднаних Націй проводяться численні форуми, симпозиуми, конференції, конгреси. На Всесвітній конференції з організованої транснаціональної злочинності (Італія, Неаполь, 1994), в якій взяли участь представники 142 держав, було обгрунтовано десять загроз, що несе в собі транснаціональна організована злочинність: загрози суверенітету держав, суспільству, окремим особам, національній стабільності й державному контролю, демократичним цінностям і суспільним інститутам, національній економіці, фінансовим установам, демократизації і приватизації, розвитку, глобальним режимам і кодексам поведінки. Вперше до проблеми транснаціональної організованої злочинності звернувся на П'ятому конгресі ООН із попередження злочинності та поводження з правопорушниками (Женева, 1975) [9, с. 122] (пізніше було постановлено іменувати конгреси «з питань попередження злочинності й кримінальному правосуддю» згідно з Резолюцією ГА 56/119 від 19 грудня 2001 р.), де було визнано, що злочинність у формі міжнародного бізнесу являє собою більш серйозну загрозу, ніж традиційні форми злочинної поведінки. Згодом ця проблема стала предметом обговорення на всіх наступних конгресах – міжнародних форумах загальносвітового значення, які проводяться починаючи з 1955 р. у рамках ООН кожні п'ять років відповідно до Резолюції 415(V) Генеральної Асамблеї від 1 грудня 1950 р. (п. d). На Восьмому конгресі (м. Гавана, 1990) було прийнято Резолюцію Конгресу, в якій зазначалося, що організована злочинність створює пряму загрозу національній і міжнародній безпеці й стабільності [10, с. 102]. На Дев'ятому конгресі ООН (м. Каїр, 1995) було визначено вісімнадцять категорій транснаціональних злочинів, які організовуються й вчиняються в межах більше ніж однієї країни. У Доповіді Генерального секретаря ООН на Десятому конгресі (м. Відень, 2000) [21] визначено поняття глобалізації як «розмивання політичних кордонів і відкриття економічних ринків, які раніше були закритими чи жорстко регулювалися державами», тобто глобалізація розглядається як соціально-економічне і політичне явище, що характеризує сучасний етап розвитку світової економіки.

У «Бангкокській декларації» Одинадцятого конгресу ООН (м. Бангкок, Таїланд, 2005) знову була підкреслена глибока стурбованість поширенням і масштабами транснаціональної організованої злочинності, у тому числі незаконного обігу наркотиків, відмивання грошей, торгівлі людьми, незаконного ввозу мігрантів, незаконного обігу зброї, тероризму, та наявними зв'язками між ними, а також все більшою витонченістю й диверсифікацією діяльності організованих злочинних груп. Останній, Тринадцятий, конгрес ООН із попередження злочинності та кримінального правосуддя (м. Доха, Катар, 2015), як зазначає Н. Зелінська, «знову підтвердив завдання забезпечення верховенства права й попередження та протидії злочинності у всіх її формах і проявах на національному й міжнародному рівнях; необхідність забезпечення ефективності, справедливості, гуманності та підзвітності систем кримінального правосуддя, надання доступу до правосуддя для всіх, створення ефективних, підзвітних, неупереджених та інклюзивних установ на всіх рівнях і забезпечення дотримання принципу поваги людської гідності й загального дотримання і поваги всіх прав людини та основних свобод» [17, с. 6].

Під егідою ООН регулярно скликаються сесії Міжнародного форуму «Злочинність і кримінальне право в епоху глобалізації», з яких перші вісім було проведено в Пекіні під головуванням професора Пекінського політико-юридичного університету Хе Бінсуна. З обранням президентом Форуму відомого індійського фахівця з віктимології і кримінальної психології, директора Інституту поведінкових наук Університету імені О.П. Джиндала, доктора Санджива П. Сахні (Sahjeev P. Sahni) наступні сесії Форуму перенесені в Індію. На цих форумах висловлюється стурбованість зростанням рівня міжнародної злочинності й приймаються важливі документи. Зокрема на Шостій сесії Міжнародного форуму «Злочинність і кримінальне право в епоху глобалізації» (2014) обговорювалась тема «Недоброякісна і фальсифікована продукція і медикаменти: злочинність і безпека». У пленарній доповіді Глави форуму знаного китайського вченого Хе Бінсуна, у доповідях представників країн-учасниць і виступах делегатів форуму висловлювалась серйозна стурбованість поширеністю і небезпекою злочинів, пов'язаних із виготовленням і збутом фальсифікованих і недоброякісних продуктів харчування, напоїв, лікарських засобів і медичних виробів, небезпечних для життя і здоров'я споживачів. У Декларації форуму зазначалось, що це явище набуло глобального характеру й вимагає протидії,

тобто назріла необхідність укладення відповідної міжнародної угоди про криміналізацію незаконного обігу фальсифікованих і недоброякісних продуктів харчування, лікарських препаратів і медичних виробів, що становлять загрозу життю і здоров'ю споживачів¹. На Сьомій сесії (2015) ключовими питаннями стали проблеми, пов'язані з теорією і практикою покарання, що сприяло розширенню представницького складу делегацій із країн Європи, Латинської Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону тощо. На Одинадцятій сесії Форуму, що відбувся вже в Індії (2017), у Міжнародному університеті імені О.П. Джиндала (O.P. Jindal Global University), обговорювалась тема «Перспективи біженців і глобальної міграції».

На регулярній основі працює Комісія з попередження злочинності і кримінального правосуддя з 1991 р. як функціональна комісія Економічної і соціальної ради ООН. Прагнення держав знайти консенсус у рішенні цілого комплексу проблем, пов'язаних із різними міжнародно-правовими аспектами кримінальної юрисдикції держав, підтверджується активною діяльністю Комісії міжнародного права і Шостого Комітету ГА ООН із кодифікації права.

Висновки

Транснаціональне кримінальне право як підгалузь міжнародного кримінального права сформувалось наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. як закономірне явище розвитку міжнародного права під впливом багатьох чинників суспільного, політичного, економічного й правового характеру. Розвиток суспільних відносин, який характеризується як глобалізація, зміни на політичній мапі світу, інтеграційні процеси тощо призвели до загострення проблем економічного й іншого характеру і, як наслідок, зростання міжнародної злочинності, різновидом якої є транснаціональна організована злочинність. Глобалізація як світова тенденція новітнього часу має як позитивний вплив на розвиток національного й міжнародного права (постійний процес зближення змісту правового регулювання й зовнішніх форм його вираження, запозичення зарубіжного досвіду, творче врахування позитивних рис правових систем інших країн, гармонізація внутрішньодержавного кримінального права), так і негативний. Одним із найбільш

¹ Нині зазначене питання врегульовано прийняттям Резолюції 20/6 «Про фальсифіковану медичну продукцію», ухваленій на 20-й сесії Комісії з питань боротьби зі злочинністю та кримінальної юстиції ООН, в якій міститься програма дій у цій сфері.

серйозних негативних наслідків глобалізації є зростання злочинності у світі, а також виникнення нових, більш масштабних і більш небезпечних форм злочинності, яка не обмежується національними кордонами й набуває транснаціонального характеру. Вплив глобалізації на цей процес відбувається не прямо, а опосередковано, через економічні, політичні й інші чинники зростання злочинності. Транснаціональна організована злочинність – це виклик, відповідь на який може бути дана тільки спільними зусиллями всіх суб'єктів міжнародного права. Протидія транснаціональній злочинності є важливим аспектом у житті кожної держави й усього світу загалом, а розробка концепції протидії транснаціональній злочинності є необхідним елементом розвитку кримінальної політики в сучасних умовах світової нестабільності. Визнання міжнародної і національної злочинності однією із загроз стабільності світового життя передбачає розробку й регламентацію державами в національному праві єдиних принципів правової політики, а також об'єднання зусиль зі створення юридичних інструментів, що сприяють уніфікації міжнародного й національних механізмів протидії злочинності.

Важливу роль у протидії транснаціональній організованій злочинності відіграє ООН, у рамках якої проводиться постійна робота Генеральної Асамблеї, конгресів, форумів, конференцій тощо, спрямована на вивчення й дослідження всіх можливих видів взаємозв'язку між злочинністю і деякими аспектами розвитку, такими як структура і зростання населення, урбанізація, житлові умови, міграція населення, охорона здоров'я, освіта і можливості працевлаштування з метою підвищення здатності оперативно реагувати на зміни соціально-економічних, культурних і політичних умов у рамках політики, що проводиться у сфері попередження злочинності й кримінального правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://www.un.org/russian/document/declarat/summitdecl.htm> (дата звернення: 07.08.2019).
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 (дата звернення: 07.08.2019).
3. Доповідь Групи високого рівня із загроз, викликів і змін «Більш безпечний світ: наша спільна відповідальність» на засіданні ГА ООН, 2004 р. С. 60. URL: <http://www.un.org/russian/secureworld/report.htm> (дата звернення: 07.08.2019).
4. Базов О. Міжнародне кримінальне право як юридична основа міжнародного кримінального правосуддя. Право України. 2017. № 10. С. 170-176.
5. Баймуратов М.О. Правова модернізація Ради Безпеки ООН: проблеми теорії та практики: монографія / за ред. проф. М.О. Баймуратова. Одеса: Фенікс, 2013. 270 с.
6. Гаджиев К. С. Введение в геополитику : учебник для вузов. 2-е изд., доп. Москва : Логос, 2002. С. 89.
7. Глобализация : учебник / под общ. ред. В. А. Михайлова и В. С. Буянова. Москва : Издательство РАГС, 2008. 844 с.
8. Зелинская Н.А. Международные преступления и международная преступность : монография. Одеса : Юридична література, 2006. 568 с.
9. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: сборник материалов : в 3-х книгах / под общ. ред. В.В. Голины. Київ-Харків: Право, 2013. Кн. 1. 188 с.
10. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: сборник материалов : в 3-х книгах / под общ. ред. В.В. Голины. Київ-Харків: Право, 2013. Кн. 2. 184 с.
11. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: сборник материалов : в 3-х книгах / под общ. ред. В.В. Голины. Київ-Харків: Право, 2013. Кн. 3. 168 с.
12. Лукашук И.И. Глобализация, государство, право, XXI век. Москва : Спарк, 2000. 279 с.
13. Лукашук И.И. Задачи международного права в глобальном мире. По материалам Московского юридического форума «Глобализация, государство, право, XXI век». Государство и право. 2003. № 10. С. 113-119.
14. Лукьянова Е.Г. Основные тенденции развития российского права в условиях глобализации. Государство и право. 2004. № 7. С. 84-89.
15. Лунеев В.В. Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции. 2 изд., перераб. и доп. Москва : Волтерс Клувер, 2005. 912 с.
16. Міжнародне публічне право : підручник: у 2-х т. / В.В. Мицик та ін.; за заг. ред. В.В. Мицика. Харків: Право, 2018. Т. 2. 624 с.
17. Теорія та практика міжнародного кримінального права : підручник / Зелінська Н.А. та ін.; за ред. проф. Зелінської Н. А. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
18. Троицкий С.В. Международно-правовые формы сотрудничества государств по противодействию терроризму. Государство и право. 2014. № 2. С. 76-84.
19. Boister N. An Introduction to Transnational Criminal Law. Oxford: University Press, 2012. 512 p.
20. Boister N. Transnational Criminal Law. European Journal of International Law. 2003. Vol. 14, № 5. P. 953-976. P. 956, 963.
21. Bossard A. Transnational Crime and Criminal Law. Chicago: The Office of International Criminal Justice. The University of Illinois at Chicago, 1990. 155 p.

The article discusses the social prerequisites that emerged at the end of XX – beginning of XXI centuries in the world and have led to changes in the development of international law and the formation of transnational criminal law. Transnational criminal law is seen as a sub-branch of international criminal law, which has been shaped by the rise of international crime, a type of transnational organized crime. Among the main factors contributing to the emergence and development of these phenomena are geopolitical changes, globalization, transnational organized crime, the growing role of international law in the international legal order and others.

Globalization as a global trend of modern times has both a positive impact on the development of national and international law, and a negative one. One of the most serious negative effects of globalization is the rise in crime in the world, as well as the emergence of new, more dangerous forms of crime, which are not limited to national borders and are transnational in nature. The impact of globalization on this process does not occur directly but indirectly through economic, political and other factors of increasing crime. Transnational organized crime is a challenge that can only be answered by the concerted efforts of all actors of international law. Countering transnational crime is an important aspect in the life of every country and the world at large, and developing a concept of countering transnational crime is a necessary element in the development of criminal policy in today's world of instability.

Recognition of international and national crime as one of the threats to the stability of world life involves the development and regulation by states of national law of uniform principles of legal policy, as well as joint efforts to create legal instruments that promote the unification of international and national mechanisms to combat crime.

An important role in the fight against transnational organized crime is played by the UN, in which the work of the General Assembly, congresses, forums, conferences, etc. is carried out, aimed at studying and exploring all kinds of relationships between crime and certain aspects of development.

The author draws attention to such crimes as terrorism, human trafficking, child prostitution, international drug business, corruption, which are of great concern in our time.

Key words: transnational criminal law, globalization, transnational organized crime, United Nations, conventions, congresses.